

Онищенко С.В.

**УСЛОВИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ**

В статье рассматриваются возможности эффективного формирования профессиональной компетентности будущих учителей технологий в области информационно-коммуникационных технологий на примере организации учебного процесса по курсу "Проектирование составных единиц механизмов в машиностроении".

Ключевые слова: профессиональная компетентность будущего учителя, компьютерная подготовка учителя технологий, информационно-коммуникационные технологии.

Onishchenko S.V.

**TERMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF
FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGIES**

In the article possibilities of the effective forming of professional competence of future teachers of technologies are examined in industry informatively communication technologies on the example of organization of educational process from the course of "Planning of component units of mechanisms in an engineer".

Key words: professional competence of future teacher, computer preparation of teacher of technology, informatively communication technologies.

УДК 371.134:51

Панішева О.В.

**РІВЕНЬ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ
ДО РОБОТИ В КЛАСАХ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ**

Статтю присвячено характеристиці рівнів готовності майбутніх учителів математики до роботи в класах гуманітарного профілю. Проаналізовано результати констатувального етапу експерименту з вивчення цієї готовності.

Ключові слова: класи гуманітарного профілю, професійна підготовка майбутніх учителів математики, готовність до професійної діяльності, рівні готовності.

Серед змін, які зазнає загальноосвітня школа, – перехід її старшої ланки на профільне навчання. За словами Л. Липової, "профільне навчання в старшій школі – один із найважливіших компонентів модернізації загальної середньої освіти, одна з найбільш життєздатних освітніх реформ" [5, с. 3]. Але ця реформа дуже повільно втілюється в життя й натрапляє на шляху впровадження в практику на значну кількість проблем, що не може не турбувати науковців. У зв'язку з цим МОН України регулярно аналізує стан профілізації середньої школи та пропонує перелік невідкладних заходів щодо впровадження профільного навчання. Серед них – діагностика професійної підготовленості вчителів до роботи в профільних класах, коригування планів підвищення кваліфікації педагогічних працівників у контексті організації профільного навчання тощо. Це підтверджує актуальність проблеми підготовки вчительських кадрів до роботи в умовах профільної школи.

Проблема формування готовності вчителя до професійної діяльності на сьогоднішній день є вже достатньо розробленою на різних рівнях. За останні десятиліття вчені України та зарубіжжя дослідили процес формування готовності майбутнього вчителя до окремих видів педагогічної діяльності. В Україні проблемами формування готовності займалися В. Бочелюк, В. Зарицька, Л. Кондрашова, А. Ліненко, В. Моляко, С. Сисоева та ін. Цій проблематиці присвячено низку дисертаційних праць, серед яких роботи О. Волошенко, І. Гавриш, О. Кучерявого, Д. Пащенко, Ю. Шаповал та ін.

Перш ніж визначитися із заходами, які необхідно вживати для підготовки освітніх кадрів для роботи у профільній школі, потрібно з'ясувати наявний рівень готовності сучасного студентства до здійснення цієї діяльності. Мета статті – надати характеристику рівнів сформованості окремих компонентів готовності майбутніх учителів математики до роботи в гуманітарному класі та проаналізувати стан цієї готовності у студентів педагогічних ВНЗ.

Готовність майбутнього вчителя математики до роботи в класах гуманітарного профілю – це багатокомпонентне утворення, яке включає в себе, з одного боку, певний рівень розвитку особистісних та професійних якостей студента, що забезпечують ефективність професійно-педагогічної діяльності, зокрема навчання математики учнів гуманітарних класів, з іншого – сукупність фахових знань, умінь, навичок та способів діяльності, якими повинен оволодіти майбутній педагог, відповідне ставлення до роботи, сформованість рефлексивної позиції, які, інтегруючись, забезпечують професійне здійснення майбутньої педагогічної діяльності – навчання математики учнів класів гуманітарного профілю.

Уживаючи у своєму дослідженні термін "готовність", матимемо на увазі загальну готовність, тобто ту, яку називають потенційною, довготривалою, яка включає систему статичних компонентів, психічних утворень – знань, умінь, навичок професійної діяльності, професійно важливих якостей, цінностей особистості, тобто певний рівень професійно необхідного потенціалу.

У складі готовності ми виділяємо такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційний, рефлексивний, творчий. Вважаємо, що оцінити готовність можна за рівнем сформованості окремих її компонентів.

Серед науковців існують різноманітні думки щодо рівнів готовності. Традиційно виокремлюються 3 – 4 рівні, які мають різні назви, але сутність їх загалом однакова. Це елементарний рівень (низький, первинний, початковий, природний), задовільний (середній, репродуктивний), достатній (високий, пошуковий) та оптимальний (творчий). Іноді виокремлюють індиферентний або нульовий [8] рівень як майже повну відсутність визначених показників характеристик. Класифікація рівнів на низький, середній та високий найчастіше трапляється в дисертаційних працях, останнім часом до цих рівнів додають творчий [6].

Іноді використовується й нестандартна термінологія щодо назв рівнів готовності, наприклад, дослідники виокремлюють: початковий, ресурсний, імітаційний, імпровізаційний [3]; позитивно узгоджений, позитивно неузгоджений, негативно узгоджений та негативно неузгоджений [1]; допрофесійний, початковий, базовий, конструктивний і системний [10] репродуктивний, репродуктивно-корегувальний, конструкторський і новаторський [4], непрофесійний, передпрофесійний та професійний [7]. В. Сластьонін вважає, що рівні готовності відповідають рівням професійного становлення вчителя, і вказує на існування інтуїтивного, репродуктивного, репродуктивно-творчого та творчо-репродуктивного рівнів [9].

Узявши до уваги різні думки дослідників, ми вважаємо доцільним дотримуватися з цього приводу традиційного й найпоширенішого погляду та виділяємо чотири рівні розвитку кожного з компонентів готовності: низький, середній (або недостатній), достатній та високий. Характеристика цих рівнів укладена нами за різним ступенем прояву зазначених вище ознак та відображена в таблиці 1.

Критерії сформованості компонентів готовності

Структурні компоненти	Рівень	Характеристика рівня
Мотиваційний	Низький (1)	Випадково опинилися в педагогічному ВНЗ. Переважають вузькоособистісні мотиви. Байдуже ставляться до роботи в гуманітарному класі. Негативне або байдуже ставлення до математики. Відсутня установка на зв'язок отриманих знань з майбутньою професією.
	Середній (2)	У виборі професії домінують прагматичні мотиви. Простежується наявність певного інтересу до роботи в гуманітарному класі. Позитивне або нейтральне ставлення до роботи в гуманітарному класі не спонукає до набуття необхідних знань та вмінь. Переважає позитивне ставлення до математики. Уважає непотрібним демонструвати це ставлення учням. Конкретно не може висловити, що саме його приваблює до занять цією наукою. Не підтримує думки щодо можливості емоційного викладу математики гуманітаріям.
	Достатній (3)	Усвідомлений вибір професії вчителя. Є інтерес до роботи в профільному гуманітарному класі, але лякають труднощі, пов'язані з цим. Бажання працювати з гуманітаріями не дуже виражене. Позитивне ставлення до математики, але при викладанні предмета не спирається на емоційні почуття, не демонструє їх учням.
	Високий (4)	Усвідомлюють соціальну значущість професії вчителя; яскраво виражене позитивне емоційне ставлення до роботи в гуманітарному класі, є усталене бажання працювати з гуманітаріями та опанувати необхідні знання й уміння, необхідні для роботи в гуманітарному класі. Спрямованість мотивації на самовдосконалення. Захоплений математикою, уміє пояснити своє ставлення; намагається продемонструвати свою любов до предмета оточуючим. Уважає, що математику можна викладати емоційно.
Когнітивний	1	Не знають сутності профільного навчання, низький рівень успішності з математичних дисциплін. Знання мети вивчення математики та особливостей гуманітаріїв відсутні.
	2	Мають поверхове уявлення про сутність профільного навчання, мету вивчення математики в класах різного профілю, особливості учнів-гуманітаріїв. Не знає, як можна використати особливості учнів у викладанні предмета. Середній рівень успішності з математичних дисциплін.
	3	Мають достатній рівень математичних знань. Знайомі з нормативними документами з профільного навчання, можуть сформулювати мету вивчення математики гуманітаріями та перелічити основні особливості цих учнів. Але ці знання не повні. Висловлюють припущення, як застосувати особливості учнів у навчанні їх математики.
	4	Високий рівень знань з математичних дисциплін. Ґрунтовні та повні знання основ профільного навчання, мети вивчення математики, особливостей учнів-гуманітаріїв. Знають, як застосувати особливості учнів у навчанні їх математики.

Операційний	1	Може виконувати певні дії лише під керівництвом викладача. Потребує практичної допомоги.
	2	Уміє виконувати дії за зразком; спроможний відтворити деякі елементи активних технологій. Запозичує знання методично-практичного характеру; уміє виконувати дії репродуктивного характеру, репродукує елементи наявних методичних розробок щодо роботи в гуманітарному класі. Потребує періодичної вербальної допомоги викладача.
	3	Може самостійно виконувати певні дії, але іноді для цього не вистачає знань. Іноді потребує загальної допомоги викладача. Не завжди доцільно використовує певні методичні прийоми.
	4	Може вільно виконувати всі дії, проявляє самостійність та ініціативу у виконанні дій, доцільність у їх застосуванні.
Рефлексивний	1	Не вміє аналізувати власну діяльність та діяльність інших.
	2	Не може чітко передбачити можливі результати обраних методів роботи та технологій. Іноді може виявити припущені помилки й недоліки, але не може встановити їхню причину. Аналізує лише окремі фрагменти й характеристики своєї діяльності, не бачить її в цілому. Не відчуває потреби у самовдосконаленні. Завищена самооцінка щодо оцінки власної готовності.
	3	Уміє планувати власну діяльність. Бачить допущені помилки й недоліки, але не може їх коректувати (сформовані навички самоаналізу, але немає навичок самокорекції). Адекватно оцінює свою готовність, але не спроможний її вдосконалювати. Відчуває потребу в самовдосконаленні, але не знає, з чого почати. Усвідомлює необхідність оволодіння спеціальними прийомами діяльності, пов'язує отримані знання з майбутньою професійною діяльністю. Критично ставиться до власних можливостей і здібностей; є прагнення до самоосвіти.
	4	Уміє прогнозувати результати навчальної діяльності учнів. Може виявити недоліки, виявити їх причину, скласти план їх подолання й коректувати. Стійка потреба в самовдосконаленні, самостійно обирає його шляхи й методи. Цілеспрямованість в оволодінні основами професійної майстерності, прагнення до вдосконалення педагогічної діяльності, самоосвіти.
Творчий	1	Відсутня ініціатива. Обирає лише ті завдання, для яких є алгоритм розв'язання. Схильний до інертності в проблемних ситуаціях, відсутні навички їх розв'язання. Відсутній потяг до нового. Професію вчителя вважає репродуктивною.
Творчий	2	Користується напрацьованими алгоритмами розв'язання педагогічних ситуацій, які перетворюються в шаблони. Епізодично проявляє ініціативу. Професію вчителя вважає репродуктивною. Серед завдань репродуктивного й творчого характеру найчастіше обирає перші. Низький рівень креативності. Спроби створення власного творчого продукту не завершуються успіхом.
	3	Швидко орієнтується в ситуації, що змінюється. Серед завдань репродуктивного й творчого характеру віддає перевагу останнім. Може творчо використовувати наявні методичні розробки, привносити в них зміни. Епізодичний потяг до нового. Професію вчителя вважає творчою. Достатній рівень креативності. Робить спроби створювати власний творчий продукт, але він не завжди має належну якість.
	4	Яскраво виражені творчі здібності (високий рівень креативності); проявляє ініціативу й самостійність, активність, наполегливість у діяльності, яка приваблює; відповідальність за рішення, прийняті в нестандартній ситуації. Постійний потяг до змін, до нового. Професію вчителя вважає творчою. У запропонованих завданнях віддає перевагу творчим. Здатен до створення власного творчого продукту.

Результати вивчення рівнів сформованості окремих компонентів готовності представлено в таблиці 2.

Таблиця 2.

Результати вивчення рівнів сформованості окремих компонентів готовності (у %)

Компонент готовності	Рівень сформованості	Кількість студентів
Мотиваційний	низький	37,40%
	середній	20,90%
	достатній	34,80%
	високий	7,10%
Когнітивний	низький	21,0%
	середній	47,70%
	достатній	23,20%
	високий	8,90%
Операційний	низький	20,90%
	середній	41,90%
	достатній	31,25%
	високий	5,80%
Рефлексивний	низький	21,0%
	середній	56,20%
	достатній	18,30%
	високий	4,40%
Творчий	низький	15,10%
	середній	69,60%
	достатній	10,30%
	високий	4,90%

Як видно з таблиці, компоненти готовності сформовано нерівномірно.

Підготовленими до роботи в гуманітарному класі вважають себе 50,8 % студентів. Але ця цифра не збігається з результатами виконання студентами запропонованих їм завдань, з тими труднощами, які виникають у студентів під час проходження педагогічної практики в гуманітарному класі, що свідчить про неадекватну оцінку студентами своєї готовності.

Отже, за результатами вивчення рівнів сформованості готовності до роботи в гуманітарному класі було виявлено, що робота в цьому плані проводиться недостатньо. Уважаємо, що готовність студента до роботи в гуманітарному класі висока, якщо на цьому рівні знаходяться всі компоненти цієї готовності. Для виявлення загального рівня готовності ми використовували таку методику: обчислювали середнє арифметичне коефіцієнтів сформованості кожного з компонентів готовності для цього студента. Ці підрахунки проводилися за формулою:

$$R = \frac{K_m + K_k + K_o + K_p + K_t}{n},$$

де R – рівень загальної готовності студента, K_m – коефіцієнт сформованості мотиваційного компонента готовності, K_k – когнітивного, K_o – операційного, K_p – рефлексивного, K_t – творчого; n – кількість компонентів готовності (у нашому випадку $n = 5$).

Таким чином, по закінченні констатувального етапу експерименту було встановлено, що 17,8% студентів має низький рівень сформованості готовності, 70,9% – середній (недостатній), 10,3% – достатній, 0,9% – високий. Розподіл студентів за рівнями загальної готовності зображено на рис. 3.

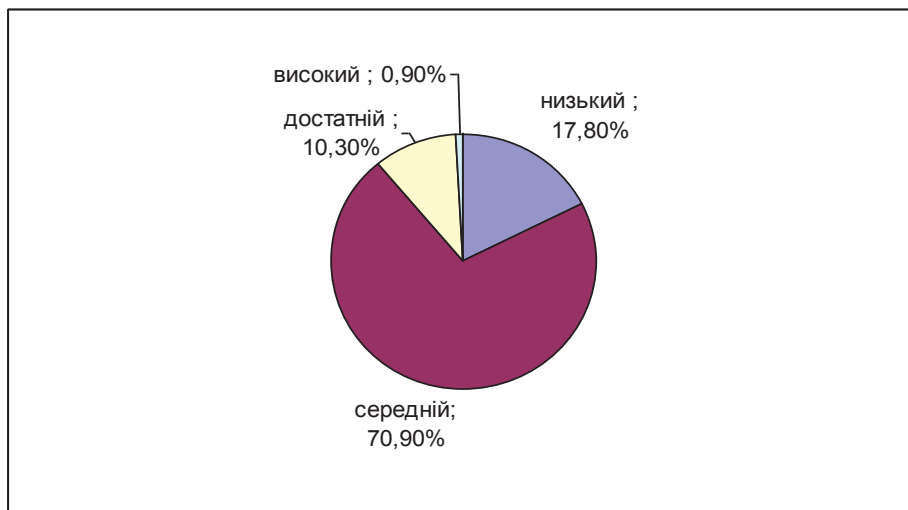

Рис. 3. Розподіл студентів за рівнями сформованості готовності.

Таким чином, назріла потреба в розробці та впровадженні в навчальний процес ВНЗ системи, яка забезпечила б позитивну динаміку формування готовності майбутніх учителів математики до роботи в гуманітарному класі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бочелюк В. Й. Педагогічна психологія: навч. посіб. / В. Й. Бочелюк, В. В. Зарецька. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 248 с.(34)
2. Григоренко В. Методологія математики як компонента змісту освіти і джерело розвитку мислення / Василь Григоренко // Вища шк. – 2006. – № 5/6. – С. 28 – 33.
3. Гурін Р. С. Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Р. С. Гурін. – О., 2004. – 20 с.
4. Клокар Н. І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Н. І. Клокар. – К., 1997. – 19 с.
5. Липова Л. Профільне навчання: теорія і практика / Людмила Липова, Віктор Малишев // Рід. шк. – 2008. – № 1/2. – С. 3 – 6.
6. Мариновська О. Методика векторного аналізу модернізації професійного потенціалу як системного показника готовності вчителя до проектно-впроваджувальної діяльності / Оксана Мариновська // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9, № 3/4. – С. 152 – 160.
7. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. – К.: Знання, 1989. – 48 с.
8. Пащенко Д. І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Д. І. Пащенко. – К., 2006. – 36 с.
9. Слостенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В. А. Слостенин. – М.: Просвещение, 1976. – 160 с.
10. Шаповал Ю. Д. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Юлія Дмитрівна Шаповал. – Х., 2007. – 189 с.

Панишева О.В.

**УРОВЕНЬ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МАТЕМАТИКИ К РАБОТЕ В КЛАССАХ
ГУМАНИТАРНОГО ПРОФИЛЯ**

В статье рассмотрена характеристика уровней готовности будущих учителей математики к работе в классах гуманитарного профиля. Проанализированы результаты констатирующего этапа эксперимента по изучению этой готовности.

Ключевые слова: классы гуманитарного профиля, профессиональная подготовка будущих учителей математики, готовность к профессиональной деятельности, уровни готовности.

Panisheva O.V.

**LEVEL OF READINESS OF THE FUTURE MATHEMATICS TEACHERS TO WORK IN
HUMANITARIAN CLASSES**

Article is devoted the characteristic of levels of readiness of the future mathematics teachers to work in classes of a humanitarian profile. Results of an ascertaining stage of experiment on studying of this readiness are analysed.

Key words: classes of a humanitarian profile, vocational training of the future mathematics teachers, readiness for professional work, readiness levels.

УДК [378.147+374]:62

Перегудова В.І.

**РОЗВИТОК УМІНЬ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ**

У статті визначено й проаналізовано шляхи удосконалення процесу підготовки вчителів технологій за рахунок розвитку в них умінь самоосвітньої діяльності.

Ключові слова: діяльність, самоосвіта, самоосвітня діяльність, самоконтроль.

Оновлення цілей і змісту системи сучасної вищої освіти України, входження її до Болонського процесу передбачає зміщення акцентів із формування в студентів системи знань на створення умов для їх самостійного здобуття. Про необхідність організації самоосвіти йдеться у нормативних освітніх документах, які визначають основні характеристики самоосвітньої діяльності громадян під час навчання у вищих закладах освіти, а також після їх закінчення.

Питанням організації самоосвіти школярів присвячено роботи В. Бондаревського, А. Громцевої, Г. Закірова, О. Кочетова, М. Скаткіна, П. Підкасистого, Б. Райського та ін.; особливостям організації самоосвіти студентів – праці А. Айзенберга, В. Буряка тощо.

Організація самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів була предметом дослідження багатьох науковців, зокрема її вивчали І. Барсуков, М. Косенко, Г. Марковець, І. Наумченко, В. Скарарь, Н. Сидорчук, В. Шпак та ін. Особливу увагу дослідники приділяли готовності до самоосвіти й пошукам шляхів для її формування (роботи О. Малихіна, Г. Серикова, Н. Терещенко тощо).

Заслуговують уваги наукові розробки, що розглядають загальні питання цілісного (В. Ільїн, В. Краєвський, В. Семиченко та ін.), особистісно-орієнтованого (К. Абульханова-Славська, Г. Балл, І. Бех, М. Боришевський, С. Гончаренко, Г. Костюк, Н. Ничкало, К. Платонов, В. Сериков, В. Рибалка, О. Савченко та ін.) та синергетичного (О. Князева, О. Мегрелішвілі, І. Пригожин, І. Стенгерс та ін.) підходів до організації освітньої діяльності.

Результати аналізу стану практичної організації самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців у ВНЗ України свідчать про наявність певних суперечностей між сучасними високими темпами зростання професійної інформації та недосконалістю форм і методів, які